

CZU: 343.151:347.53

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PRONUNȚAREA UNEI SENTINȚE, DECIZII, ÎNCHEIERI SAU HOTĂRĂRI CONTRARE LEGII (art.307 CP RM)

Dorin BOTNARENCO

Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol este consacrat reconceptualizării teoretice a răspunderii penale pentru pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art.307 CP RM). Autorul a purces la analiza doctrinei penale contemporane, a deciziilor Curții Constituționale a Republicii Moldova și a prevederilor internaționale în vigoare. Analiza juridico-penală este combinată cu unele referințe din dreptul constituțional și din teoria generală a dreptului. Autorul și-a început cercetarea de la constatarea unei probleme etico-juridice privind contradicția dintre independența judecătorilor, pe de o parte, și ilegalitatea unor hotărâri judecătorești, pe altă parte, ținând cont de intima convingere a judecătorului și controlul ierarhic al actelor judecătorești emise de acesta. Sunt scoase în evidență anumite puncte-cheie în analiza elementelor componente infracțiunii prevăzute la art.307 CP RM. În urma studiului efectuat au fost propuse unele recomandări *de lege ferenda*.

Cuvinte-cheie: judecător, răspunderea penală a judecătorului, imunitatea judecătorului, pronunțarea deciziei, adoptarea deciziei, independența judecătorului, decizie contrară legii.

CRIMINAL LIABILITY FOR PRONOUNCEMENT OF A SENTENCE, DECISION, CONCLUSION OR JUDGEMENT AGAINST THE LAW (art.307 CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA)

This scientific article is dedicated to a reconceptualisation of criminal liability for the pronouncement of a sentence, decision, conclusion or judgement against law in accordance with article 307 of the Criminal code of the Republic of Moldova. The author has performed an analysis of the modern doctrine, decisions of the Constitutional Court of the Republic of Moldova and of the international provisions. Namely the analysis of the criminal legal norms combined with some references to the Constitutional Law and General Theory of Law. The author began his research from a constatation of an ethic and a legal problem concerning the contradiction between independency of judges, on the one hand, and illegality of some judicial decisions, on the other hand, taking into consideration the free conviction of the judge. There are emphasized some stand-points of the elements of Corpus Delicti provided by article 307 of the Criminal code. As a result, some recommendations of *lege ferenda* have been suggested.

Keywords: judge, criminal liability of the judge, judicial indemnetee, pronouncement of a decision, adoption of a decision, judge's independence, decision against the law.

Introducere

În cadrul acestui mesaj științific evidențiem și analizăm unele aspecte discutabile pe care le implică răspunderea penală pentru fapta infracțională prevăzută la art.307 CP RM, cu excepția subiectului infracțiunii care va constitui un obiect de cercetare distinct în publicațiile noastre.

Ab initio, sesizăm o problemă etico-juridică la aprecierea hotărârilor judecătorești contrare legii care constă în contradicția dintre principiul independenței judecătorilor care presupune libertatea de apreciere a judecătorului în procesul de aplicare a normelor de drept la cazul concret aflat în examinare, pe de o parte, și dreptul la controlul ierarhic al hotărârilor judecătorești, care constituie mijloc de înlăturare și reparare a erorilor comise în procesul de înfăptuire a justiției de către instanțele ierarhic inferioare, precum și dreptul la înlăturarea aprecierii juridico-penale incorecte, pe de altă parte. Astfel, înlăturarea răspunderii juridice a judecătorului pentru soluționarea cauzelor în instanțele judecătorești este condiția *sine qua non* (condiție necesară) care asigură adoptarea de către acesta a unui act judiciar bazat în exclusivitate pe legislația în vigoare și pe intima lui convingere și reprezintă elementul substanțial și indispensabil al statutului său juridic.

O problemă juridică specială apare la determinarea hotărârii dintre poziția de drept a judecătorului și încălcarea legislației în vigoare săvârșită cu vinovăție de către judecător. Uneori, în practica judiciară este extrem de dificil sau chiar imposibil de a efectua această delimitare, deoarece fiecare specialist interpretează și înțelege diferit normele juridice analogice; astfel, aprecierea rămâne întotdeauna subiectivă. În [1] este stipulat că aprecierile judecătorului care au determinat adoptarea unei hotărâri într-o anumită cauză, precum

și hotărârea judecătorească care a fost anulată sau modificată, nu pot servi în calitate de temei decisiv pentru sancționarea judecătorului. Aplicarea actelor normative, fiind sarcina primară a instanțelor judecătorești, în cazul în care aceasta vine în contradicție cu respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei, devine imputabilă judecătorului doar în consecința exercitării atribuțiilor cu rea-credință sau neglijență la efectuarea actului de justiție.

În acest sens, Curtea Constituțională a Republicii Moldova în pct.54 al Hotărârii sale *privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor)* (Sesizarea nr.155g/2016) [1] face referire la practica Curții Europene care a stabilit că imparțialitatea judecătorului se apreciază atât conform unei abordări subiective, care ia în considerare convingerile personale sau interesele judecătorului într-o cauză, cât și conform unui test obiectiv, care stabilește dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere (cauza *Demicoli vs Malta*, nr.13057/87, hotărârea din 27 august 1991, §40).

În general, răspunderea juridică a judecătorului trebuie să survină în următoarele cazuri:

1) de încălcare sistematică a eticii judecătorești; de discreditare a statutului de judecător care prejudiciază autoritatea și imaginea puterii judecătorești și care mărturisește despre necorespunderea acestuia statutului de judecător;

2) de încălcare sistematică a disciplinei de serviciu fiind în funcție de judecător, precum și de comitere a abaterilor disciplinare în sfera justiției ca urmare a incompetenței și neglijenței profesionale în ceea ce ține de calitatea activității profesionale, legalitatea și temeinicia acestora;

3) dacă fapta prejudiciabilă (acțiunea sau inacțiunea) săvârșită de către judecător în procesul de înfăptuire a justiției (la etapa de pregătire la procesul judiciar, pe parcursul examinării judecătorești sau la finele acestuia) nu conține semnele unei infracțiuni, însă creează obstacole substanțiale în înfăptuirea justiției; de executare cu rea-credință a atribuțiilor de înfăptuire a justiției care a condus la denaturarea/deplasarea principiilor fundamentale de desfășurare a procesului judiciar, precum și la încălcarea serioasă a drepturilor participanților la proces, care mărturisește despre necorespunderea acestuia statutului judecătorului [2, p.174-175].

Pronunțarea unui act judecătoresc contrar legii mărturisește despre o neglijență vădită din partea judecătorului sau despre incapacitatea lui de a executa obligațiile sale profesionale, ceea ce este inadmisibil în procesul de înfăptuire a justiției.

Sancțiunea care poate fi aplicată față de judecător pentru faptele descrise *supra* este suspendarea înainte de termen a împuternicirilor judecătorești. Însă, solidarizându-ne cu opinia autorului G.T. Ermoșin, considerăm că astfel de sancțiuni urmează a fi diferențiate și individualizate pentru fiecare grup de încălcări, aceasta pentru a evita două extreme: impactul prea dur sau, dimpotrivă, prea blând asupra carierei unui judecător.

Într-un alt context, potrivit pct.92 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.58 din 27.06.2017 *de inadmisibilitate a sesizărilor nr.69g/2017, 70g/2017, 90g/2017, 91g/2017 și 92g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal al Republicii Moldova (răspunderea penală a judecătorilor)*, răspunderea penală a judecătorului în temeiul articolului 307 din Codul penal poate fi compatibilă cu principiul independenței judecătorului doar în urma unei interpretări restrictive și doar în baza unor probe incontestabile, care ar demonstra intenția judecătorului (*sublinierea ne aparține – n.a.*) în emiterea actului judecătoresc contrar legii.

În conformitate cu pct.98 al aceleiași Decizii a Curții Constituționale a Republicii Moldova, judecătorii din cadrul judecătoriilor, curților de apel și al Curții Supreme de Justiție pot fi trași la răspundere penală în temeiul art.307 din Codul penal doar în cazul în care este probată indubitabil, dincolo de orice îndoială rezonabilă, *intenția directă* în pronunțarea unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii.

Prin urmare, prevederile ce se referă la răspunderea penală a judecătorilor trebuie interpretate astfel, încât să protejeze judecătorii de orice imixtiune arbitrară în funcțiile lor judiciare, iar orice dubiu urmează să fie interpretat în favoarea judecătorului.

Rezultate și discuții

Obiectul juridic special îl constituie ordinea stabilită de realizare a bazelor constituționale de înfăptuire a justiției.

În conformitate cu alin.(1) art.116 (Statutul judecătorilor) din Constituția Republicii Moldova, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii, iar potrivit alin.6) art.116 din Constituție, sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea. Mai mult, potrivit prevederilor de

la art.120 (Caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive) din Legea Fundamentală, este obligatorie respectarea sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești, precum și colaborarea solicitată de acestea în timpul procesului, al executării sentințelor și a altor hotărâri judecătorești definitive.

Dispozițiile constituționale privind separația puterilor în legislativă, executivă și judecătorească (art.6), privind independența, imparțialitatea și inamovibilitatea judecătorilor instanțelor judecătorești (art.116 alin.(1)), privind stabilirea prin lege organică a organizării instanțelor judecătorești, a competenței acestora și a procedurii de judecată (art.115 alin.(4)) definesc statutul juridic al judecătorului în Republica Moldova și consacără justiția ca o ramură independentă și imparțială a puterii de stat.

În conformitate cu pct.44 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.58 din 27.06.2017 *de inadmisibilitate a sesizărilor nr.69g/2017, 70g/2017, 90g/2017, 91g/2017 și 92g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal al Republicii Moldova (răspunderea penală a judecătorilor)*, independența puterii judecătorești este elementul-cheie în ceea ce privește garantarea drepturilor și libertăților omului în conformitate cu legea și, prin urmare, nu reprezintă un scop în sine. Această independență derivă și din scopul de a asigura un proces echitabil, care impune instanțelor judecătorești condiția de a fi independente.

Aplicarea și interpretarea legii este esența funcției judiciare și reprezintă un element de bază al independenței judecătorului. Spre exemplu, fiecare articol din Partea Specială a Codului penal are limita de jos și limita de sus de aplicare a pedepsei penale: de la cea mai blândă la cea mai severă (uneori această distanță este una extremă). Alegerea judecătorului va depinde în cazul dat atât de prevederile Părții Generale a Codului penal, de circumstanțele cauzei, cât și de intima convingere a acestuia. Este poziția lui juridică. În acest sens, atât standardele internaționale, cât și legislația națională în vigoare asigură protecția poziției juridice a judecătorului. Cu alte cuvinte, la nivel legislativ este asigurată libertatea și imparțialitatea judecătorului în proces de adoptare a deciziilor, judecătorul fiind în drept să interpreteze și să aprecieze cauza în funcție de convingerile personale și de legislația în vigoare. Astfel, potrivit Recomandării CM/Rec(2010)12, „*nu poate fi antrenată răspunderea penală a unui judecător pentru modul de interpretare a legii, apreciere a faptelor sau evaluare a probelor, cu excepția cazurilor de rea-credință (pct.68); judecătorii nu trebuie să fie responsabili personal în cazul în care decizia lor este infirmată sau modificată într-o cale de atac (pct.70)*”.

Intima convingere a judecătorului urmează să opereze în limita cadrului legal. Intima convingere a judecătorului în luarea unei decizii nu are sensul unei simple opinii subiective a judecătorului, ci acela al certitudinii dobândite de acesta în mod obiectiv, pe bază de probe indubitabile. Mai mult, la luarea de decizii în proces de înfăptuire a justiției judecătorul se bucură de așa-numita imunitate care exclude răspunderea lui pentru formularea poziției juridice pe marginea cauzei examinate dacă această poziție este formulată legal (în limitele prevăzute de lege). Imunitatea judecătorului este definită ca un element constituțional indispensabil care garantează lipsa răspunderii juridice pentru opinia exprimată într-un proces judiciar sau pentru decizia adoptată în cadrul activității de judecător (cu excepția celor ilegale). Imunitatea judecătorească constituie un supliment indispensabil și specific al dreptului inalienabil la inviolabilitatea persoanei [3, p.7,8]. Adoptarea de către instanța superioară a unei alte decizii sau anularea ori modificarea deciziei instanței de fond nu pot fi considerate ca temei pentru survenirea răspunderii juridice a judecătorului (disciplinară, penală etc.) [Ibidem]. În pct.57 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova *privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor) (sesizarea nr.155g/2016)* se reține că, potrivit standardelor internaționale, imunitatea, de regulă, se acordă judecătorilor pentru asigurarea exercitării atribuțiilor de serviciu. Independența judiciară nu este o prerogativă sau un privilegiu acordat în interesul propriu al judecătorului, ci este un principiu fundamental, un element esențial al oricărui stat democratic, o condiție prealabilă a statului de drept și garanția fundamentală a unui proces echitabil. Independența judecătorilor trebuie să fie considerată o garanție a libertății, a respectării drepturilor omului și aplicării imparțiale a legii. Puterea judecătorească trebuie să fie independentă pentru a-și îndeplini rolul în raport cu celelalte puteri ale statului, cu societatea în general și cu părțile la litigiu [1].

Potrivit Principiilor de la Bangalore cu privire la conduita judiciară, „*judecătorul trebuie să-și exercite funcția judiciară în mod independent, pe baza propriei aprecieri a faptelor și în concordanță cu spiritul legii, fără influențe externe, sugestii, presiuni, amenințări și fără vreun amestec, direct sau indirect, indiferent de la cine ar proveni și sub ce motiv*” (Rezoluția ONU 2003/43 din 29 aprilie 2003).

Potrivit principiilor internaționale privind independența judecătorească, judecătorii nu pot fi trași la răspundere penală pentru

- 1) *erori judiciare care nu implică reaua-credință și*
- 2) *diferențe în interpretarea și aplicarea legii.*

Remediul principal pentru corectarea acestor greșeli este exercitarea căilor de atac, iar *casarea unei hotărâri de către instanțele superioare nu înseamnă în mod automat că judecătorul nu a acționat într-un mod profesionist*. Cu alte cuvinte, simplul fapt că o hotărâre judecătorească este anulată în instanța superioară nu înseamnă că judecătorul din instanța inferioară a încălcat standardele profesionale sau a încălcat legea.

În calitate de **obiect juridic secundar** pot fi recunoscute cinstea și demnitatea persoanei, sănătatea și inviolabilitatea personală, dreptul la proprietate etc. Autorul P.S. Metelski face o precizare corectă evidențind că în calitate de obiect juridic secundar pot fi recunoscute drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice, precum și interesele legitime ale persoanelor juridice care sunt nemijlocit lezate de un act judiciar pronunțat contrar legii [4, p.43]. În opinia noastră, ultima definiție este mai relevantă, deoarece se arată legătura nemijlocită dintre actul judiciar contrar legii deja pronunțat și lezarea drepturilor și/sau intereselor legitime ale persoanelor.

Obiectul material al acestei infracțiuni îl constituie hotărârea, sentința, decizia sau încheierea care este emisă de către judecător sau completul de judecători.

În prezentul articol noi vom utiliza noțiunea generică „*decizie*”.

Cu toate că termenul „*decizie judecătorească*” este unul general și poate fi aplicat față de toate tipurile de acte judecătorești întocmite în procesul de înfăptuire a justiției, legislația procesuală contemporană folosește diferiți termeni pentru definitivarea acestui concept în funcție de etapa și tipul de procedură, precum și în funcție de caracterul deciziilor luate.

Decizia este considerată *legală* numai în cazul în care ea este adoptată cu respectarea întocmai a normelor dreptului procesual și în strictă conformitate cu normele dreptului material, care urmează a fi aplicate față de acest raport juridic, sau este bazată pe aplicarea analogiei în cazurile prevăzute de lege [4, p.44-45].

Decizia este considerată *întemeiată* când împrejurările care au însemnatate pentru cauză sunt confirmate prin probe pertinente, concludente și utile.

Decizia este considerată *contrară legii* atunci când astfel de acte judecătorești sunt emise contrar împrejurărilor faptice stabilite sau sunt însoțite de încălcarea normelor legale materiale și/sau procesuale. Cu alte cuvinte, putem sesiza neconcordanța actului juridic (sau a unei părți a acestuia) cu împrejurările faptice ale conflictului juridic care urmează a fi soluționat pe cale judiciară și se manifestă într-o aplicare incorectă a normelor de drept material și procesual. O astfel de decizie poate fi exprimată în următoarele: condamnarea persoanei nevinovate; achitarea persoanei vinovate când vinovăția acesteia este demonstrată; refuzul neîntemeiat în acceptarea cererii de chemare în judecată etc. Majoritatea savanților consideră că decizia este contrară legii în cazul în care ea este adoptată prin încălcarea serioasă a normelor materiale și/sau procesuale, prin urmare devine ilegală și neîntemeiată, iar modificarea sau anularea acesteia de către instanța superioară nu constituie o condiție obligatorie pentru a fi recunoscută ca „*contrară legii*” [5, p.25-26].

Din punct de vedere juridico-penal, sintagma „*contrară legii*” se impune a fi una de apreciere, incertă și condiționată de anumiți factori. În opinia noastră, hotărârea, sentința, decizia sau încheierea este ilegală sau neîntemeiată dacă este adoptată în mod intenționat sau ca urmare a neglijenței infracționale, ce a condus sau putea să conducă la cauzarea prejudiciului considerabil drepturilor și intereselor cetățenilor sau intereselor Statului. Însă, legea penală în mod expres evidențiază că nu orice decizie judecătorească adoptată contrar legii poate constitui obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.307 CP RM, ci doar aceea care este pronunțată „*cu bună știință...contrară legii*”. Aceasta înseamnă că categoria deciziilor pronunțate contrar legii este mai largă și are un sens mai extensiv decât cele care sunt luate cu bună știință contrar legii. Astfel, se respectă garanțiile constituționale și internaționale față de judecător și în funcție de gravitatea faptei săvârșite și forma vinovăției se disting fapte penale și fapte extrapenale de pronunțare contrar legii a actelor judecătorești.

În procesul de calificare a faptelor infracționale prevăzute la art.307 CP RM putem evidenția următoarele forme tipice de acte judecătorești ilegale sau neîntemeiate: 1) sentințe contrare legii referitoare la calificarea faptei (condamnarea persoanei nevinovate sau achitarea persoanei vinovate); 2) sentințe contrare legii referitoare la aplicarea pedepsei (pedeapsa nejustificat de aspră sau nejustificat de blândă). De menționat că deciziile judecătorești cu privire la eliberarea persoanei de la răspundere penală constituie un tărâm favorabil

pentru abuzurile potențiale în domeniu. Pe de altă parte, e greu a determina că o decizie judecătorească este contrară legii în funcție de încălcarea substanțială a normelor procesuale.

Încălcările procesuale pot fi diverse, însă dacă are loc falsificarea unei decizii judecătorești sau a unui alt act în baza materialelor care nici măcar nu au parvenit în instanța judecătorească, atunci componența infracțiunii prevăzute la art.307 CP RM va lipsi. În caz de falsificare a unui act judecătorec cele comise urmează a fi calificate în baza art.332 CP RM ca fals în acte publice.

De menționat că conținutul art.307 CP RM este redat într-o manieră generală, astfel încât aplicarea acestuia:

- 1) nu depinde de nivelul instanței judecătorești (instanță de fond, instanță de apel etc.);
- 2) nu depinde de tipul procesului (penal, civil, de contencios administrativ);
- 3) nu depinde de componența instanței – de către un singur judecător sau de către un complet de judecători;
- 4) sub incidența deciziei cad atât actele judecătorești care soluționează cauza în fond, cât și actele judecătorești care se adoptă pe parcursul procesului având un caracter organizatoric (cu privire la strămutarea cauzei, revocare etc.)

Semnul obligatoriu al laturii obiective al acestei infracțiuni îl constituie **pronunțarea** de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii, ceea ce presupune că semnul obligatoriu al laturii obiective este adoptarea unei decizii judecătorești ce implică efectuarea unor acțiuni, cum ar fi întocmirea documentului, semnarea acestuia, precum și pronunțarea deciziei în ședința judiciară. După aceasta, în termen expres prevăzut de lege, decizia va intra în vigoare. Totodată, trebuie de ținut cont de faptul că nu are însemnătate pentru calificarea faptei termenul intrării în vigoare a deciziei judecătorești, executarea acesteia, consecințele etc.

În conformitate cu prevederile legii penale, fapta infracțională se consideră a fi consumată din momentul pronunțării deciziei judecătorești. Astfel, putem conchide că, în sensul redacției actuale a dispoziției alin.(1) art.307 CP RM, componența infracțiunii analizate este una formală, deoarece conduita activă a judecătorului este redusă la întocmirea actului procesual menționat, semnarea și pronunțarea acestuia în ședință de judecată (aducerea la cunoștința participanților la proces). Totodată, cu privire la *momentul de consumare* a acestei fapte infracționale sesizăm mai multe opinii. În special, atrage atenția opinia autorului rus P.S. Metelski care nu este de acord cu formularea legislativă, argumentându-și opinia conform căreia timpul săvârșirii infracțiunii în cauză îl constituie momentul de semnare (aplicarea semnăturii pe actul judiciar de către judecător), deoarece anume semnarea documentului soluționează decisiv pricina. După P.S. Metelski, pronunțarea actului judiciar, publicarea, precum și executarea acestuia rămâne în afara limitelor faptei infracționale propriu-zise [4, p.47-48]. Suntem de acord cu opinia autorului citat și considerăm că aplicarea semnăturii presupune validarea acestuia indiferent de faptul dacă a reușit judecătorul să-l pronunțe oral sau în alt mod. Efectuarea diferitor acțiuni cu actul judiciar semnat, inclusiv pronunțarea acestuia, rămâne în afara limitelor faptei infracționale prevăzute la art.307 CP RM.

Semnul laturii subiective „*cu bună știință*” caracterizează elementul intelectual al vinovăției sub formă de intenție. El este aplicat în lege cu scopul de a sublinia o atitudine psihică specială față de semnele faptice ale infracțiunii și presupune cunoașterea certă cu privire la anumite împrejurări ale cauzei [5, p.28]. În cazul nostru „*certitudinea cunoașterii*” se referă la pronunțarea unui act judecătorec contrar legii, la încălcarea legii în procesul de îndeplinire a justiției. Cele comise nu constituie fapta infracțională prevăzută la art.307 CP RM în cazul în care o astfel de conștientizare din partea judecătorului a lipsit.

În pct.30 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.58 din 27.06.2017 *de inadmisibilitate a sesizărilor nr.69g/2017, 70g/2017, 90g/2017, 91g/2017 și 92g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal al Republicii Moldova (răspunderea penală a judecătorilor)* se menționează că prin Hotărârea nr.12 din 28 martie 2017 [1] Curtea a exercitat controlul constituționalității art.307 din Codul penal stabilind că: prin instituirea la art.307 din Codul penal a sintagmei „*pronunțarea cu bună știință*” legiuitorul a stabilit expres că judecătorul poate fi tras la răspundere penală pentru această componență de infracțiune doar exclusiv în cazul în care este demonstrată *intenția* acestuia de a pronunța hotărârea, sentința, decizia sau încheierea *contrar prevederilor legale*.

Totodată, potrivit pct.12.2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*, dacă cauza subiectivă a neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu rezidă în atitudinea

neglijență față de obligațiile de serviciu, atunci făptuitorul manifestă față de urmările prejudiciabile doar imprudență sub formă de neglijență. În opoziție, dacă cauza subiectivă a neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu constă în atitudinea neconștiincioasă față de obligațiile de serviciu, atunci făptuitorul manifestă față de urmările prejudiciabile imprudență sub formă de neglijență sau sub formă de încredere exagerată.

În cazul în care o persoană publică a întocmit defectuos un document oficial, conștientizând caracterul prejudiciabil al faptei și dorind sau admitând anumite urmări prejudiciabile, cele comise nu constituie neglijență în serviciu. Atunci când documentul oficial, întocmit intenționat defectuos, este un act procedural, emis de către judecător (hotărâre, sentință, decizie sau încheiere), indiferent de motivul urmărit, cele comise vor fi încadrate în baza art.307 CP RM, adică pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii. În cazul falsificării celorlalte documente oficiale, doar în prezența interesului material sau a altui interes personal al persoanei publice, respectiv al persoanei cu funcție de demnitate publică, având la bază o intenție directă, indiferent de survenirea unui anumit prejudiciu, întrucât componența de infracțiune prevăzută la art.332 CP RM este formală, cele comise vor constitui un fals în acte publice.

În conformitate cu pct.5.8. al Hotărârii precitate, tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate (art. 306 CP RM), pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art.307 CP RM), reținerea sau arestarea ilegală (art.308 CP RM), constrângerea de a face declarații (art.309 CP RM), precum și falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal (alin.(2) art.310 CP RM), reprezintă cazuri particulare de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, motiv din care art.328 CP RM se consideră normă generală în raport cu celelalte norme indicate mai sus.

Concursul ideal de infracțiuni nu poate fi între: art.307 CP RM, pe de o parte, și art.328 CP RM, pe de altă parte. Această stare de lucruri nu exclude însă posibilitatea ca între numitele infracțiuni să existe un concurs real de infracțiuni. Astfel, tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate (art.306 CP RM), pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art.307 CP RM), reținerea sau arestarea ilegală (art.308 CP RM), constrângerea de a face declarații (art.309 CP RM), precum și falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal (alin.(2) art.310 CP RM), trebuie calificate suplimentar cu art.328 CP RM numai în ipoteza concursului real, atunci când făptuitorul săvârșește și alte acțiuni prejudiciabile, care depășesc limitele drepturilor și atribuțiilor acordate de lege, dacă în rezultatul unor asemenea acțiuni, nelegate de: tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate; de pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii; de reținerea sau arestarea ilegală; de constrângerea de a face declarații; precum și de falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal, au fost cauzate daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice.

Într-un alt context, potrivit pct.92 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova *privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor)* (Sesizarea nr. 155g/2016) [1], Curtea reține că răspunderea penală a judecătorului în temeiul articolului 307 din Codul penal poate fi compatibilă cu principiul independenței judecătorului doar în urma unei interpretări restrictive și doar în baza unor probe incontestabile, care ar demonstra intenția judecătorului în emiterea actului judecătoresc contrar legii.

În această ordine de idei, deși nu putem vorbi despre o opinie unanimă în rândul organizațiilor internaționale în privința caracterului inoportun al infracțiunii de pervertire a justiției comise de către judecători, remarcăm, în general, existența unui *consens european negativ*. Din câte cunoaștem, **această infracțiune nu există în legislațiile penale ale statelor ce fac parte din Uniunea Europeană**, cu excepția Germaniei.

Republicii Moldova îi revine obligația de a-și îmbunătăți legitimitatea politică, adică obligația de a se ralia la bunele practici europene. Autoritățile Republicii Moldova și-ar spori legitimitatea politică dacă ar promova o ordine juridică efectivă inspirată de valorile europene, care ar împiedica degradarea democrației și a preeminenței dreptului prin contracararea unei amenințări la adresa separației puterilor și a independenței reale a judecătorilor.

În afară de argumentul consensului european negativ, Colegiul Curții Supreme de Justiție subliniază riscul așa-numitului *efect de răcire* (*chilling effect*) în situațiile în care au loc derogări „generoase” de la principiul

imunității funcționale a judecătorilor. Acest risc se manifestă în special prin descurajarea judecătorului de a pronunța o hotărâre conform propriei lui convingeri, de frica de a fi urmărit penal în baza articolului 307 din Codul penal.

Concluzii

– Înlăturarea răspunderii juridice pentru soluționarea cauzelor în instanțele judecătorești este condiția *sine qua non* (condiție necesară) care asigură adoptarea de către judecător a unui act judiciar bazat în exclusivitate pe legislația în vigoare și pe intima lui convingere, constituind elementul substanțial și indispensabil al statutului juridic al judecătorului.

– Aprecierile judecătorului care au determinat adoptarea unei hotărâri într-o anumită cauză, precum și hotărârea judecătorească care a fost anulată sau modificată, nu pot servi în calitate de temei decisiv pentru sancționarea judecătorului. Imparțialitatea judecătorului se apreciază atât conform unei abordări subiective, care ia în considerare convingerile personale sau interesele judecătorului într-o cauză, cât și conform unui test obiectiv, care stabilește dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude vreo îndoială motivată din acest punct de vedere.

– Prevederile ce se referă la răspunderea penală a judecătorilor trebuie interpretate astfel, încât să protejeze judecătorii de orice imixtiune arbitrară în funcțiile lor judiciare, iar orice dubiu urmează a fi interpretat în favoarea judecătorului.

– Răspunderea penală a judecătorului în temeiul articolului 307 din Codul penal poate fi compatibilă cu principiul independenței judecătorului doar în urma unei interpretări restrictive și doar în baza unor probe incontestabile, care ar demonstra intenția judecătorului (*sublinierea ne aparține – n.a.*) în emiterea actului judecătorec contrar legii.

– **Obiectul juridic special** al infracțiunii prevăzute la art.307 CP RM îl constituie ordinea stabilită de realizare a bazelor constituționale de înfăptuire a justiției.

– În calitate de **obiect juridic secundar** pot fi recunoscute drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice, precum și interesele legitime ale persoanelor juridice care sunt nemijlocit lezate de un act judiciar pronunțat contrar legii.

– **Obiectul material** al acestei infracțiuni îl constituie hotărârea, sentința, decizia sau încheierea care este emisă de către judecător sau completul de judecători.

– Termenul „*decizie judecătorească*” este unul general și poate fi aplicat față de toate tipurile de acte judecătorești întocmite în procesul de înfăptuire a justiției. Legislația procesuală contemporană folosește diferiți termeni pentru definitivarea acestui concept în funcție de etapa și tipul de procedură, precum și în funcție de caracterul deciziilor luate.

– Decizia este considerată *contrară legii* atunci când astfel de acte judecătorești sunt emise contrar împrejurărilor faptice stabilite sau sunt însoțite de încălcarea normelor legale materiale și/sau procesuale. Cu alte cuvinte, putem sesiza neconcordanța actului juridic (sau a unei părți a acestuia) cu împrejurările faptice ale conflictului juridic care urmează a fi soluționat pe cale judiciară și se manifestă într-o aplicare incorectă a normelor de drept material și procesual.

– În opinia noastră, hotărârea, sentința, decizia sau încheierea este ilegală sau neîntemeiată dacă este adoptată în mod intenționat sau ca urmare a neglijenței infracționale, ceea ce a condus sau putea să conducă la cauzarea prejudiciului considerabil drepturilor și intereselor cetățenilor sau intereselor Statului. Însă, legea penală în mod expres evidențiază că nu orice decizie judecătorească adoptată contrar legii poate constitui obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.307 CP RM, ci doar aceea care este pronunțată „*cu bună știință...contrar legii*”.

– Încălțările procesuale pot fi diverse, însă dacă are loc falsificarea unei decizii judecătorești sau a unui alt act în baza materialelor care nici măcar nu au parvenit în instanța judecătorească, atunci componența infracțiunii prevăzută la art.307 CP RM va lipsi. În caz de falsificare a unui act judecătorec cele comise urmează a fi calificate în baza art.332 CP RM ca fals în acte publice.

– Conținutul art.307 CP RM este redat într-o manieră generală, astfel încât aplicarea acesteia: nu depinde de nivelul instanței judecătorești (instanță de fond, instanță de apel etc.); nu depinde de tipul procesului (penal, civil, de contencios administrativ); nu depinde de componența instanței – de către un singur judecător sau de către un complet de judecători; sub incidența deciziei cad atât actele judecătorești

care soluționează cauza în fond, cât și actele judecătorești care se adoptă pe parcursul procesului având un caracter organizatoric (cu privire la strămutarea cauzei, revocare etc.).

– În conformitate cu prevederile art.307 CP RM, nu are însemnătate pentru calificarea faptei termenul intrării în vigoare a deciziei judecătorești, executarea acesteia, consecințele etc. Fapta infracțională se consideră a fi consumată din momentul de pronunțare a deciziei judecătorești. Astfel, putem conchide că componența infracțiunii analizate este una formală, deoarece conduita activă a judecătorului este redusă la întocmirea actului procesual menționat, semnarea și pronunțarea acestuia în ședință de judecată (aducerea la cunoștința participanților la proces). Totodată, considerăm că formularea legislativă nu este una reușită, deoarece *de facto* timpul săvârșirii infracțiunii în cauză îl constituie momentul semnării actului judecătoresc. Aplicarea semnăturii presupune validarea acestuia indiferent de faptul dacă a reușit judecătorul să-l pronunțe oral sau în alt mod. Efectuarea diferitor acțiuni cu actul judiciar semnat, inclusiv pronunțarea acestuia, rămâne în afara limitelor faptei infracționale prevăzute la art.307 CP RM.

– Prin instituirea la art.307 din Codul penal a sintagmei „*pronunțarea cu bună știință*” legiuitorul a stabilit expres că judecătorul poate fi tras la răspundere penală pentru această componență de infracțiune doar exclusiv în cazul în care este demonstrată *intenția* acestuia de a pronunța hotărârea, sentința, decizia sau încheierea *contrar prevederilor legale*.

Referințe:

1. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor) (sesizarea nr. 155g/2016). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.162-170.
2. ЕРМОШИН, Г.Т. *Статус судьи в Российской Федерации: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.11 – судебная деятельность, прокурорская деятельность, правозащитная и правоохранительная деятельность*. Москва: Российский государственный университет Правосудия, 2016, с.174-183.
3. КУЗНЕЦОВА, И.С. *Иммунитеты и ответственность как элементы конституционно-правового статуса судьи: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва: Высшая школа экономики, 2010, с.7-8.
4. МЕТЕЛЬСКИЙ, П.С. Вынесение заведомо неправосудных приговора, решения или иного судебного акта: вопросы уголовно-правовой оценки и ответственности. В: *Вестник НГУ. Серия: Право*, 2007, Том 3, выпуск 2, с.43-51.
5. ЛЕМЕШКО, А., ОБЧАРЕНКО, Е. Привлечение судей к уголовной ответственности за вынесение заведомо неправосудных решений в Украине: проблемные аспекты. В: *Закон и жизнь*, 2010, №11, с.24-34.

Date despre autor:

Dorin BOTNARENCO, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: botnarencodorin@gmail.com

Prezentat la 17.09.2018